

Na temelju članka 4.8. Zakona o prijenosu, regulatoru i operatoru sustava električne energije u Bosni i Hercegovini ("Službeni glasnik BiH", br. 7/02 i 13/03) i čl. 6. i 7. Pravilnika o tarifnom postupku ("Službeni glasnik BiH", broj 44/05), rješavajući po zahtjevu "Nezavisnog operatora sistema u Bosni i Hercegovini", broj: 33/07 od 29. listopada 2007. godine, Državna regulatorna komisija za električnu energiju, na sjednici održanoj 19. prosinca 2007. godine, donijela je

ODLUKU O ODREĐIVANJU TARIFA ZA POMOĆNE USLUGE

Članak 1. (Predmet)

Ovom odlukom Državna regulatorna komisija za električnu energiju (DERK) određuje tarife za pomoćne usluge u elektroenergetskom sustavu Bosne i Hercegovine.

Članak 2. (Primarna regulacija frekvencije i snage)

Primarna regulacija frekvencije i snage je pomoćna usluga koju proizvodne jedinice obavljaju na vlastiti trošak (bez naknade).

Članak 3. (Sekundarna regulacija frekvencije i snage)

- (1) Određuje se tarifa pomoćne usluge pričuve kapaciteta za sekundarnu regulaciju frekvencije i snage u iznosu od 10,579 KM/kW i finansijski opseg ove usluge za 2008. godinu u iznosu od 6.167.557 KM.
- (2) "Nezavisni operator sistema u Bosni i Hercegovini" (NOS BiH) će administrirati postupak nabave pomoćne usluge sekundarne regulacije od vlasnika licenci za proizvodnju električne energije, odnosno elektroprivreda u čijem su sastavu proizvodne jedinice koje su dužne da osiguraju navedene opsege snage za pružanje pomoćne usluge, prema slijedećem rasporedu:

mjesec	Potreban mjesečni iznos	HE Jablanica	HE Rama
	MW	MW	MW
siječanj	55	30	25
veljača	53	30	23
ožujak	51	30	21
travanj	48	30	18
svibanj	44	30	14
lipanj	43	30	13
srpanj	43	30	13
kolovoz	44	30	14
rujan	45	30	15
listopad	48	30	18
studeni	52	30	22
prosinac	57	30	27

- (3) Elektroprivrede prilikom pružanja pomoćnih usluga mogu nominirati i druge proizvodne jedinice, a u skladu sa člankom 25. Tržišnih pravila.
- (4) Do ostvarivanja tehničkih preduvjeta za obračun, energija koja se isporučuje u režimu sekundarne regulacije bit će tretirana (kompenzirana) kroz obračun i kompenzaciju neželjenih odstupanja.

Članak 4.

(Tercijarna regulacija frekvencije i snage)

- (1) Određuje se tarifa pomoćne usluge pričuve kapaciteta za tercijarnu regulaciju frekvencije i snage u iznosu od 6,00 KM/kW i finansijski opseg ove usluge za 2008. godinu u iznosu od 18.000.000 KM.
- (2) Određuje se tarifa za električnu energiju koja se isporučuje u režimu tercijarne regulacije u iznosu 23,28 feninga/kWh kao trostruka vrijednost cijene električne energije najskuplje proizvodne jedinice u sustavu.
- (3) NOS BiH će administrirati postupak nabave pomoćne usluge tercijarne regulacije od vlasnika licenci za proizvodnju električne energije, odnosno elektroprivreda u čijem su sastavu proizvodne jedinice koje su dužne da osiguraju navedene opsege snage za pružanje pomoćne usluge, prema slijedećem rasporedu:

mjesec	Potreban mjesečni iznos	HE Čapljina	HE Salakovac	HE ERS
	MW	MW	MW	MW
siječanj	250	120	50	80
veljača	250	120	50	80
ožujak	250	120	50	80
travanj	250	120	70	60
svibanj	250	120	90	40
lipanj	250	120	80	50
srpanj	250	120	50	80
kolovoz	250	120	50	80
rujan	250	120	70	60
listopad	250	120	50	80
studen	250	120	50	80
prosinac	250	120	50	80

- (4) Elektroprivrede prilikom pružanja pomoćne usluge tercijarne regulacije mogu nominirati i druge proizvodne jedinice, a u skladu sa člankom 33. Tržišnih pravila.
- (5) NOS BiH je dužan da identificira korisnike koji plaćaju električnu energiju isporučenu u režimu tercijarne regulacije.
- (6) U slučaju nemogućnosti angažiranja ugovorene tercijarne pričuve NOS BiH može nabaviti tercijarnu energiju i od drugih subjekata, na račun pružaoca koji nije pružio uslugu.
- (7) Vrijeme jednokratnog korištenja tercijarne pričuve može trajati do osam sati od trenutka angažiranja prema nalogu NOS-a BiH. Tercijarna pričuva može se maksimalno koristiti četiri puta u jednom mjesecu.

Članak 5.

(Regulacija napona i reaktivne snage)

Regulacija napona i reaktivne snage je pomoćna usluga koju proizvodne jedinice obavljaju na vlastiti trošak (bez naknade).

Članak 6.

(Mogućnost pokretanja elektrana bez vanjskog napajanja)

Mogućnost pokretanja elektrana bez vanjskog napajanja je pomoćna usluga koju proizvodne jedinice obavljaju na vlastiti trošak (bez naknade).

Članak 7.

(Prekomjerno preuzeta reaktivna energija)

- (1) Određuje se tarifa za prekomjerno preuzetu reaktivnu energiju sa mreže prijenosa u iznosu od 0,951 feninga/kvarh.
- (2) Tarifu za prekomjerno preuzetu reaktivnu energiju plaćaju kvalificirani kupci priključeni na napon 110 kV i više.

Članak 8.

(Ukupna tarifa za sekundarnu i tercijarnu regulaciju)

- (1) Na temelju godišnjeg iznosa potrebnog za nabavu pomoćnih usluga sekundarne regulacije (kapacitet) i tercijarne regulacije (kapacitet) u ukupnom iznosu od 24.167.557 KM i ukupne energije koja se preuzima sa mreže prijenosa u 2008. godini od 11.045.616.075 kWh, određuje se ukupna tarifa za sekundarnu i tercijarnu regulaciju od 0,2188 feninga/kWh.
- (2) Korisnici usluga iz prethodnog stavka su svi licencirani subjekti koji preuzimaju električnu energiju sa mreže prijenosa (vlasnici licence za distribuciju električne energije, tijelo mjerodavno za distribuciju električne energije u Brčko Distriktu Bosne i Hercegovine i kvalificirani kupci).

Članak 9.

(Ugovaranje i obračun)

- (1) NOS BiH i pružaoci pomoćnih usluga su obvezni sklopiti ugovore o pružanju pomoćnih usluga.
- (2) Za sve pomoćne usluge NOS BiH će pripremiti obračune na mjesečnoj razini. U obračunu moraju biti navedeni svi elementi potrebni pružiocima usluga za ispostavljanje odgovarajućih faktura (korisnici usluga, fizički i financijski opseg usluga i sl.). Ovako utvrđeni obračuni bit će obuhvaćeni mjesečnim izvješćem NOS-a BiH, koji se dostavlja DERK-u, pružiocima i korisnicima usluga.

Članak 10.

(Izmjene tarifa)

DERK zadržava pravo izmjene tarifa za pomoćne usluge u skladu sa dinamičkim planom provedbe Tržišnih pravila.

Članak 11. **(Završne odredbe)**

- (1) Ova odluka stupa na snagu danom donošenja, primjenjuje se od 1. siječnja 2008. godine i bit će objavljena u “Službenom glasniku BiH” i službenim glasilima entiteta i Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine.
- (2) Odluka sa obrazloženjem dostavit će se podnosiocu zahtjeva i umješacima u tarifnom postupku i objaviti na mrežnoj stranici DERK-a u roku od 30 dana od dana donošenja.

Obrazloženje

Tarife za pomoćne usluge, prema članku 27. *Metodologije za izradbu tarifa za usluge prijenosa električne energije, nezavisnog operatora sustava i pomoćne usluge* (“Službeni glasnik BiH”, br. 46/05 i 17/07) (u daljem tekstu: *Tarifna metodologija*), bit će dizajnirane tako da pokriju troškove osiguranja pomoćnih usluga. Pomoćne usluge mogu isporučivati svi subjekti u elektroenergetskom sektoru koji imaju mogućnost da osiguraju ove usluge, a prvenstveno proizvođači. NOS BiH će planirati transakcije između kupaca i subjekata koji isporučuju pomoćne usluge u cilju zadovoljenja pogonskih potreba prijenosne mreže. NOS BiH je u skladu sa člankom 10. *Tarifne metodologije* obavezan da napravi procjenu potrebnog opsega svih pomoćnih usluga na godišnjoj razini i da utvrdi financijski iznos za svaku pojedinačnu uslugu na godišnjoj razini, kao i ukupni financijski iznos svih potrebnih pomoćnih usluga.

U skladu sa člankom 3. *Pravilnika o tarifnom postupku* (“Službeni glasnik BiH”, broj 44/05), NOS BiH podnosi DERK-u zahtjev za odobrenje tarifa za pomoćne usluge. U sklopu jedinstvenog zahtjeva za odobravanje tarifa broj: 33/07 od 29. listopada 2007. godine (zaprimljen 1. studenoga 2007. godine pod brojem: 04-28-395/07), NOS BiH je podnio istodobno i zahtjev za odobrenje tarifa za pomoćne usluge.

U skladu sa čl. 4. i 9. *Pravilnika o tarifnom postupku*, iskazani podaci moraju biti jasno izloženi, tako da omogućavaju njihovu potpunu identifikaciju i moraju pružiti dovoljno informacija da bi se mogla donijeti odluka.

Razmatranje zahtjeva za tarife kroz postupak odobravanja tarifa u najvećoj mogućoj mjeri mora ispoštovati temeljna načela koja propisuju da će tarife biti pravedne i razumne, jednakopravne, utemeljene na objektivnim kriterijima i na opravdanim troškovima i određene na transparentan način. Podnositelj zahtjeva za odobrenje tarifa dužan je dokazati da predložena tarifa ispunjava zahtjeve iz zakona BiH i pravila i propisa DERK-a.

Postupak određivanja tarifa za pomoćne usluge je proveden istodobno sa postupkom za određivanje tarifa za rad NOS-a BiH, te je u cjelosti opisan u izvješću voditelja postupka za određivanje tarifa za rad NOS-a BiH-a i pomoćne usluge koji je dostavljen podnosiocu zahtjeva i umješacima.

Zahtjev za odobrenje tarifa za pomoćne usluge sadrži i planirani fizički i financijski opseg pomoćnih usluga za 2008. godinu. Podnositelj zahtjeva konstatira da elektroprivredna poduzeća u Bosni i Hercegovini nisu ponudila dovoljno kapaciteta za automatsku sekundarnu regulaciju, iako raspoložu potrebnim kapacitetima. Također, navodi da su elektroprivrede dostavile i tehničke mogućnosti elektrana za tercijarnu regulaciju, ali sa značajnim ograničenjima (vrijeme trajanja isporuke, uvjetovanost vodom, tehničke mogućnosti termoelektrana).

Što se tiče financijskog opsega pomoćnih usluga, podnositelj zahtjeva navodi da su sve elektroprivrede do sada u svojim troškovima imale ukalkulirane pomoćne usluge koje su

pružale “same sebi”, tako da se ne očekuje da će financijsko poravnanje pomoćnih usluga utjecati na cijenu za krajnje kupce. Vjerojatno će izazvati određena “preljevanja”, odnosno preraspodjele između pružaoaca i korisnika pomoćnih usluga, ali se generalno značajnije ne odražava na cijenu električne energije. Smatra da je ukupni financijski opseg pomoćnih usluga u odnosu na ukupni financijski opseg električne energije u Bosni i Hercegovini relativno mali (2-3%), ali da moguće posljedice nefunkcioniranja pomoćnih usluga mogu biti iznimno velike.

Kroz odgovor na jedno od pitanja tijekom formalne rasprave NOS BiH je iznio svoj stav o cjelokupnom sustavu pomoćnih usluga i naveo da je aktualnim načinom, kao subjekt koji je po zakonu obavezan da skrbi o sigurnosti sustava i jedini ovlašten da osigurava sustavne i pomoćne usluge, doveden u poziciju „posmatrača“, tj. da ne raspolaže (ne može da osigura) potrebnim opsegom pomoćnih usluga, da nema nikakvog utjecaja na pružaoce (nema obligacije), i da nema nikakvu „snagu“ da nabavi pomoćne usluge. NOS-a BiH naglašava svoj vrlo jasan i rezolutan stav da bez dosljednog poštivanja zakona, odnosno ispunjenja svih zakonskih pretpostavki, neće moći osigurati potrebnu pouzdanost sistema.

Na formalnoj raspravi, od strane umješaka i podnositelja zahtjeva, isticana su tri suštinska argumenta: da elektroprivrede nisu stimulirane za davanje pomoćnih usluga jer se ovaj prihod tretira kao odbitna stavka u proračunu potrebnog prihoda proizvodnje, da je pitanje sigurnosti sustava primarno i iz tog razloga se mora naći rješenje i da je NOS BiH već sada tehnički i organizacijski potpuno spreman za ostvarivanje svoje zakonske uloge kada su u pitanju pomoćne usluge.

Postupak za određivanje *tarifa za pomoćne usluge* otvorio je niz pitanja na koja nije moguće dati jednoznačan odgovor. Iako izvješće voditelja postupka dobro identificira tri polazna koraka u tom procesu, a to su nominacija usluga, određivanje cijena za usluge i sklapanje sporazuma (ugovora) između onih koji ih pružaju i onih koji ih koriste, konačan prijedlog, u određenoj mjeri, odstupa od modela tarifiranja pomoćnih usluga definiranog *Tarifnom metodologijom* i *Tržišnim pravilima*.

Kako u dosadašnjim pokušajima uspostave sustava pomoćnih usluga nije bilo moguće dobiti nominacije u potrebnom opsegu, Komisija podržava prijedlog voditelja postupka da se cijene pomoćnih usluga odrede kako bi se ovaj proces pokrenuo sa nulte točke imajući u vidu da su, prema tvrdnjama NOS-a BiH, osigurani svi potrebni tehnički uvjeti za učinkovito funkcioniranje tržišta ovih usluga, prije svega u segmentu mjerenja i mogućnosti da NOS BiH vrši sva potrebna očitavanja mjernih veličina vezanih za pomoćne usluge.

Uzimajući u obzir trenutačnu situaciju i stavove izražene tijekom rasprave, Komisija se odlučila da, u ovom trenutku, odredi tarife za pomoćne usluge sekundarne i tercijarne regulacije i tarifu za prekomjerno preuzetu reaktivnu energiju, na način utvrđen *Tarifnom metodologijom* (član 27.) i *Tržišnim pravilima* (čl. 28., 36. i 40.), u iznosima datim u dispozitivu odluke.

Komisija podržava prijedlog voditelja postupka da pomoćne usluge: primarna regulacija frekvencije i snage, regulacija napona i reaktivne snage i mogućnost pokretanja elektrana bez spoljašnjeg napajanja – proizvodne jedinice i dalje obavljaju na vlastiti trošak (bez naknade).

Ukupna tarifa za sekundarnu i tercijarnu regulaciju, određena na osnovu godišnjeg iznosa potrebnog za nabavku pomoćnih usluga sekundarne regulacije (kapacitet) i tercijarne regulacije (kapacitet) i ukupne energije koja se preuzima sa mreže prijenosa u 2008. godini, služi i kao osnov kupcima u BiH za planiranje vlastitog sudjelovanja u pokrivanju troška pružanja ovih usluga.

NOS BiH će sa svim elektroprivredama čije proizvodne jedinice imaju obvezu pružanja pomoćnih usluga, prema ovoj odluci, sklapati ugovore u kojima će biti regulirani tehnički uvjeti aranžmana.

Na temelju obračuna (izvješća) na mjesečnoj razini koji izrađuje NOS BiH, pružaoci pomoćnih usluga izravno fakturiraju usluge kupcima. Prilikom sačinjavanja obračuna, prihod po osnovu plaćanja za prekomjernu preuzetu reaktivnu energiju će se dijeliti između pružaoca usluga proporcionalno udjelu u ukupno proizvedenoj reaktivnoj energiji.

Koristeći podatke o pojedinim planskim veličinama relevantne u vrijeme donošenja ove odluke, Komisija neznatno korigira iznos tarife za prekomjerno preuzetu reaktivnu energiju sa mreže prijenosa u odnosu na prijedlog voditelja postupka.

Komisija cijeni da se, određivanjem tarifa za pomoćne usluge i konkretnih pružaoca sekundarne i tercijarne regulacije, eliminira dosadašnji problem nazočan u procesu nominacije pomoćnih usluga i potiče interes i inicijativa svih elektroenergetskih subjekata za procese određivanja tarifa pomoćnih usluga, s jedne strane, i pospješuje transparentnost transakcija između subjekata koji pružaju i koriste ove usluge, s druge strane, čega je u dosadašnjoj praksi manjkalo.

DERK se obvezuje da, u najkraćem mogućem roku, u skladu sa *Tarifnom metodologijom*, posebnom odlukom odredi način tretmana gubitaka električne energije na prijenosnoj mreži.

Također, DERK će kontinuirano pratiti primjenu ove odluke i eventualno, ukoliko se ukaže potreba, izvršiti korekciju primijenjenih rješenja.

Shodno članku 14. *Pravilnika o tarifnom postupku*, podnositelj zahtjeva kao regulirani subjekt ima obvezu osigurati pristup javnosti zvanično odobrenoj tarifi tako da odlukom odobrena tarifa bude na raspolaganju javnosti u njegovom glavnom uredu tijekom radnih dana i objavljena na njegovoj mrežnoj stranici.

U skladu sa člankom 9.2 *Zakona o prijenosu, regulatoru i operatoru sustava električne energije u Bosni i Hercegovini*, protiv odluke o odobrenju tarifa može se pokrenuti postupak pred Sudom Bosne i Hercegovine podnošenjem tužbe u roku od 60 dana od dana objave odluke.

Broj: 04-28-395-40/07

19. prosinca 2007. godine

Tuzla

Predsjedatelj Komisije

Mirsad Salkić